

Nachtzwaluwen in het Leenderbos 2003

Peter Zomer

Het resultaat van de inventarisatie van Nachtzwaluwen bedroeg dit jaar 37 territoria. Dit is voor de afgelopen jaren waarschijnlijk normaal, maar een stuk lager dan vorig jaar.

Het verschil met vorig jaar doet enkele vragen rijzen over de inventarisiemethode, in het bijzonder de wijze van clustering van waarnemingen.

De mogelijkheid bestaat dat de seizoen-totale van andere jaren (m.n. dat van 2002) iets aan de hoge kant waren.

Methode

In 2003 werd in opdracht van Staatsbosbeheer Leende door de Vogelwerkgroep De Kempen weer onderzoek gedaan naar het voorkomen van Nachtzwaluwen in het Leenderbos. Evenals in 2001 en 2002 werd naast het Leenderbos zelf, het gebied van de Groote Heide meegenomen.

De tellingen vonden overwegend op vrijdagen plaats, in juni en juli. De opkomst van tellers was minder dan vorig jaar, maar toch kon door een gelijk aantal teldata en het werken in kleinere groepjes de intensiteit van inventariseren van vorig jaar worden benaderd. Sommige door Nachtzwaluwen dichtbevolkte gebieden konden daarmee *meerdere* malen worden bezocht. In totaal was er dit jaar sprake van 14 bezoeken aan het gebied, tegen 15 bezoeken vorig jaar en 10 in 2001. Er werd in groepjes van 2-6 personen geteld op 1 juni (1 groep), 6 juni (2 groepen), 9 juni (1 groep), 13 juni (1 groep), 20 juni (2 groepen), 27 juni (2 groepen), 4 juli (1 groep), 10 juli (1 groep), 11 juli (1 groep) en 12 juli (2 groepen).

De zomer van 2003 was ongekend mooi met veel warme dagen en een grote droogte. In alle gevallen was het weer tijdens het inventariseren dan ook uitstekend: meest onbewolkt en nooit regen. Tellen geschiedde tussen tien en twaalf uur 's avonds.

Meestal werd met de auto het gebied in gereden en vervolgens vanaf een parkeerplaats het gebied wandelend, met cassette-afspeler, bezocht. Soms ook (meestal tijdens de juli-bezoeken) werd het gebied per fiets bezocht. Grofweg konden alle gebieden die de vorige keer door de inventariseerders werden aangedaan opnieuw worden bezocht.

Resultaten

De tellingen leverden na clustering van de gegevens het volgende resultaat (zie kaart):

- gebied rond de Galberg 3 territoria (vorig jaar 3)
- tussen Galberg en Klein Hasselsven 1 territorium (idem vorig jaar)
- in de omgeving van het Klein Hasselsven 2 territoria (vorig jaar 1)
- rond het Laagveld 5 territoria (toen 6)
- in de omgeving van het Hoefven 2 territoria (toen ook 2)
- rond het Dorven 2 territoria (toen ook 2)
- zuidelijk deel van het bos grenzend aan de Groote Heide 11 territoria (toen 12)
- op en ten zuiden van de Groote Heide 9 territoria (toen 14)

- rond de Grote Hasselsvennen 1 territorium (vorig jaar 3)
- en langs het fietspad in de buurt van de kiosk 1 territorium (vorig jaar 3).

Het totale aantal territoria bedroeg daarmee 37, vergeleken met 47 in 2002 en 29 in 2001.

Interpretatie

In het jaar 2003 lijkt met 37 territoria aanmerkelijk lager te scoren dan het overigens unieke 2002 (met 47 territoria), toen de aantallen in heel Nederland een stukje hoger leken dan normaal. Het grotere aantal gevonden territoria vorig jaar in vergelijking met de jaren dáárvoor, schreven we deels toe aan een intensiever bezoek van het terrein. Nu lijkt daar, behalve het feit dat er sprake was van een beter Nachtzwaluwenjaar dan anders, nog een verklaringsfactor aan te kunnen worden toegevoegd.

Tijdens één van onze bezoeken constateerden we in het gebiedje ten westen van het Dorven, dat een en dezelfde zingende vogel een afstand van ongeveer 500 meter overbrugde tussen de eerste plek waar we het geluid afspeelden en de tweede en derde plek waar we dit deden. Vorig jaar hadden we evenwel op hetzelfde terrein twee vogels genoteerd, maar het was ons toen niet opgevallen dat dit ook dezelfde vogel zou kunnen zijn.

Omdat een waarneming van een zingende vogel lang niet altijd precies tegelijk met een andere zingende vogel plaatsvindt (vogels zingen vaak niet in onderling antwoord, omdat territoria veelal afgezonderd liggen), gingen we ook hier bij clustering van de betreffende waarnemingen uit van de aanname dat er sprake was van twee vogels, omdat hun zangposten naar ons idee ver genoeg van elkaar waren verwijderd.

Het is echter ook mogelijk dat er ook toen geen sprake was van twee vogels, maar – net als dit jaar – slechts van één.

Clustering van waarnemingen van zingende vogels is de afgelopen jaren dat ik de inventarisaties coördineerde en uitwerkte telkens op dezelfde manier gedaan. Hierbij probeerde ik altijd zo goed mogelijk aan te sluiten bij aannames van dichtheden en territoriumafstanden die mijn voorganger leek te hebben aangehouden. Nooit bleken deze aannames onredelijk, totdat de waarneming van de zojuist genoemde vogel twijfel zaaide. Dit zou als consequentie kunnen hebben dat het aantal van 47 van vorig jaar niet helemaal correct is. Zelfs de schatting van dit jaar (37) zou kunnen zijn gebaseerd op een onjuiste clustering, hoewel ik nu natuurlijk de clustering met extra grote voorzichtigheid heb uitgevoerd.

Bekijken we met de gestegen scepsis de waarnemingen van 2002, dan levert een nieuwe clustering voor dat jaar eerder het aantal van 41 dan 47 territoria op. Met name in het gebied ten Zuiden van de Groote Heide is mogelijk het aantal Nachtzwaluwen vorig jaar iets overschat. Vorig jaar weten we de enorme stijging van territoria in ons gebied (van 29 naar 47) in vergelijking met de gemiddelde landelijke stijging nog aan een intensiever veldonderzoek dan in het jaar ervoor. Nu mogen we aannemen dat ook een te optimistische clustering kan hebben bijgedragen tot dit aantal.

Overigens is het ook mogelijk dat het getal van 41 weer te laag is, maar zo is elk onderzoek: altijd maar een benadering van de werkelijkheid.

Het is jammer dat pas nu (in het vierde jaar van mijn coördinatorschap) duidelijker wordt welke aannames ik moet doen bij clustering. Hoewel die clustering nog steeds moeilijk blijft uit te voeren,

heb ik iets geleerd: dat het nodig is voor een beginnende inventariseerder al bij het begin van het werk met een ervaren inventariseerder te praten over de precieze wijze van clustering, dat wil zeggen welke afstanden tussen territoria in welke gebieden bij welke dichtheden van vogels aannemelijk zijn.

Elke volgende coördinator trekke zich dit aan!

Het aantal van 37 territoria van dit jaar is natuurlijk toch een mooi resultaat. Waarschijnlijk benaderen we hiermee het aantal dat zich in een normaal jaar in het gebied van het Leenderbos en de Groote Heide ophoudt. De verandering van landschapselementen door SBB rond het Laagveld (o.a. het in najaar 2002 / voorjaar 2003

kappen van grote aaneengesloten percelen bos langs de randen van het Laagveld) lijkt zich hier vooralsnog niet in een groter aantal territoria te vertalen.

Wellicht is het gebied (nog) te nat en/of moeten de kapvlakten nog iets langer braak liggen voordat zich Nachtzwaluwen willen vestigen.

Slotopmerkingen

Rest mij ook nu weer iedereen hartelijk te danken voor de steun bij de uitvoering van de tellingen. In het bijzonder wil ik noemen Fred de Blom, Roel Winters en Sjaak Seijkens die ieder een bijzondere bijdrage hebben geleverd dit jaar. Alle anderen die hebben meegewerkt ook hartelijk dank.

Nachtswaluw op nest

Foto: H.J. Verdonk uit boek "Vogelzang"
Uitgegeven in 1965 ter gelegenheid van
de honderdste geboortedag van
Dr. Jac P. Thijse.

Ligging van de nachtzwaluwterritoria in het Leenderbos en de Groote Heide in 2003

